

IQTISODIYOTGA OID TERMINLAR O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

**Tolibov Temur
Aslamov Munis**

Samarqand iqtisodiyot va servis institute
talabasi

Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent, Samarqand iqtisodiyot va
servis instituti

***Annotatsiya:** Maqolada iqtisodiyotga oid terminlar va ular tarjimasining o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Iqtisodiy atamalarni o'rgatish hayotiy misollar, vizual tasvirlar, interaktiv o'yinlar, rag'batlantiruvchi munozaralar va dolzarb voqealar yordamida osonlashtirilishi mumkin. Ushbu maqolada, iqtisodiy atamalarni o'qitishning samarali usullari haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.*

***Kalit so'zlar:** Iqtisodiy atamalar, samarali usullar, o'qitish, metodlar, tahlillar, rivojlantirish, iqtisodiyot nazariyasi, moliya*

Мавзунинг долзарблиги: Terminologiyaga bag'ishlangan ishlarning barchasida u yoki bu sohaning muayyan tushunchalarini anglatadigan, asosan, nominativ funksiyani bajaradigan birliklar termin hisoblanadi deb qaraladi. Hozirgi vaqtda terminologiya masalasining o'sib borishi, bir tomondan ilm-fan, qishloq xo'jaligi, iqtisodiyotning dinamik rivojlanishi tufayli yangi tushunchalarning ko'payib borilishi deb qaralsa, ikkinchi tomondan, terminlarning shakllanish jarayoni rivojlanishi va funksiyasi kabi masalalarni chuqurroq o'rganilishi zarurligi bilan izohlanadi.

Iqtisodiyotda ko'plab samarali usullar mavjud, ammo ulardan ba'zilari eng ko'p qo'llaniladi. Xarajat-foйда tahlili: muayyan qaror yoki siyosat bilan bog'liq xarajatlar va foydalarni baholash uchun ishlatiladigan usul. Talab va taklifni tahlil qilish: iqtisodiyotdagi asosiy tushuncha xaridorlar va sotuvchilar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish orqali bozor qanday ishlashini tushunish uchun ishlatiladi.

Regressiya tahlili: ikki yoki undan ortiq o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatni aniqlash uchun ishlatiladigan statistik usul. O'yin nazariyasi: bir kishining qarorining natijasi boshqalarning qarorlariga bog'liq bo'lgan murakkab vaziyatlarda qaror qabul qilishni tahlil qilish uchun ishlatiladigan yondashuv.

Eksperimental iqtisodiyot: laboratoriya sharoitida boshqariladigan tajribalar o'tkazish orqali iqtisodiy nazariyalarni sinash uchun ishlatiladigan usul.

Termin – nominativ so'z yoki so'z birikmasi (ot yoki ot bilan birga tayanch so'zlar sifatida so'z birikmasi), umumiy tushunchalarni nomlashga xizmat qiladi. Termin – fan-texnikaning ma'lum sohasiga tegishli bo'lgan va shu soha mutaxassislari tomonidan qo'llaniladigan, obyekt yoki tushunchaning mahsusligini ifodalovchi hissiy-neytral so'z (so'z birikmasi)dir. Terminologik leksika predmet mazmunini aniqlashda uni yanada tushunarli, aniq, yaxlid bayon etilishiga yordam beradi. Maxsus adabiyotlarda terminlar semantik jihatdan boshqa adabiy leksikadan ajralib turadi. Nomenlar – yagona narsalarning nomlanishidir. Shu bilan birga yakka tartibda ishlab chiqiladigan ommaviy mahsulotlarni ham nomlashga xizmat qiladi. Nomenlarning terminlardan farqi ular faqat yagona tushunchalarni, terminlar esa umumiy tushunchalarni ifodalaydi. Predterminlar – ijtimoiy leksemalar bo'lib, yangi shakllangan tushunchalarni nomlashda termin sifatida qo'llaniladi. Predterminlarga misol qilib quyidagilarni keltirish mumkin,

- a) tavsiflovchi oborot – ko'p so'zli nominativ so'z birikmasi bo'lib, u tushunchani aniq tavsiflaydi, lekin qisqalik talabiga javob bermaydi;
- b) bog'langan so'z birikmasi;
- c) sifatdosh yoki ravishdosh tarzidagi so'z birikmasi;

Talab va taklif, erkin bozorda tovar va xizmatlarning narxi va miqdori ushbu mahsulotga talab va taklif mavjudligi bilan belgilanadi degan tushuncha. Imkoniyat narxi, muayyan harakat yoki qarorni amalga oshirish uchun voz kechish kerak bo'lgan muqobil narx. Inflyatsiya, iqtisodiyotdagi tovarlar va xizmatlarning umumiy narxlari vaqt o'tishi bilan o'sish sur'ati. Yalpi ichki mahsulot, ma'lum vaqt davomida mamlakatda ishlab chiqarilgan barcha tovar va xizmatlarning umumiy qiymati. Monetar siyosat, hukumat iqtisodiyotdagi pul talab va taklifini nazorat qilish jarayoni. Fiskal siyosat, iqtisodiyotga ta'sir qilish uchun davlat xarajatlari va soliqlardan foydalanish. Bozor tuzilishi: ma'lum bozordagi raqobat darajasi va monopol hokimiyat. Bular talabalar o'rganishi uchun muhim bo'lgan ko'plab iqtisodiy atamalardan bir nechtasi. Bu tushunchalarni o'rgatishda ularni sodda tilga bo'lish va o'quvchilarga ularning amaliy qo'llanilishini tushunishga yordam berish uchun hayotiy misollardan foydalanish muhim.

Iqtisodiyot terminologiyasida quyidagi affikslar ishtirokida ayni shu sohaning terminlari hosil bo'lganligini ko'rish mumkin.

1. O'zbek tilida juda faol bo'lgan -chi qo'shimchasi birinchi galda, turli kategoriyalarga oid shaxs nomlarini yasab keladi. Iqtisodiy terminologik tizimida ham u iqtisodning biror sohasida ish olib boruvchi shaxs ma'nosidagi ko'plab terminlarni yasab keladi: iqtisodchi, xazinachi, saralovchi, ijarachi, iste'molchi, soliqchi, ta'minlovchi, pudratchi, sanoatchi, , nazoratchi, moliyachi, omonatchi, raqobatchi, buyurtmachi, kafolatlovchi va boshqalar.

2. -ma affiksi o'zbek tilida xilma-xil ma'noni ifodalovchi leksemalar yasaydi. Uning ayrimlari terminologik tizimlarda birmuncha faol ekanligini qator ilmiy ishlar misolida ko'rish mumkin. Bu affiks yordamida, garchi kam miqdorda bo'lsa ham, har holda ayrim iqtisodiy terminlar yasalganki, quyidagi misollar fikrimizni tasdiqlay oladi: g'amlama, ustama, uyushma, birlashma, tuzilma, buyurtma, bo,,linma, undirma va boshqalar.

3. -kor affiksi ishtirokida:

Mazkur affiks asosdan anglashilgan narsa-predmetni yetishtirish bilan shug,,ullanuvchi shaxs otini yasasa (paxtakor, g'allakor kabi), iqtisodiy terminologik tizimda mavhum otlarga qo,,shilib, ulardan anglashilgan ish-harakat bilan shug'ullanuvchi shaxs oti yasaydi: chorakor, tadbirkor, tejamkor, sohibkor va boshqalar.

Xulosa. Rivojlanayotgan bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy ta'lim zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishni nazarda tutadi, talabalarning amaliy ko'nikmalarini shakllantirish uchun iqtisodiy bilimlarning ahamiyatini e'tirof etishni keng aks ettiradi. Iqtisodiy fanlarni o'qitish samaradorligi ko'p jihatdan muayyan o'quv fanini o'qitishni nazarda tutuvchi fanni o'qitish metodikasi bilan belgilanadi. Zamonaviy ta'lim sharoitida iqtisod fanlari sohasida metodologiyaning roli va ahamiyati muttasil ortib bormoqda. Iqtisodiy ta'lim ijtimoiy rivojlanishdagi o'zgarishlarga javob beradi. Shuning uchun iqtisod va boshqa iqtisodiy fanlarni o'qitish metodikasini takomillashtirish muammosi juda dolzarb bo'lib qoladi.

Foydalanilgan materiallar:

1. Yuldasheva, D. (2022). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS'COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH (ON

- THE EXAMPLE OF TOURISM DIRECTIONS). Science and innovation, 1(B7), 1498-1501.
2. Yuldasheva, D. (2021). PHILOSOPHY OF LIFE-AS A DRIVING FORCE. Theoretical & Applied Science, (6), 633-635.
 3. Yuldasheva, D. A. (2021). Some essential trends in teaching second language vocabulary. Academic research in educational sciences, 2(6), 782-786.
 4. Yuldasheva, D. (2022). The Intensification Of Learning Uzbek Language Using Moodle Technology. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 2(1.6 Philological sciences).
 5. Yuldasheva, D. B. (2021). Approach is the main strategic direction which defines the components of teaching the Uzbek language. Science and World. International scientific journal, (2), 90.
 6. Dilnoza, Y. (2019). About Conducting Research on the Subject of Ornithological Terms in Uzbek Language. ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies, 7(7), 53-61.
 7. Yuldasheva, D. (2022). THE EMERGENCE OF NEW ECONOMIC WORDS AND PHRASES IN THE LEXICAL SYSTEM OF THE MODERN UZBEK LANGUAGE. 湖南大学学报 (自然科学版), 49(10)
 8. Yuldasheva, D. B. (2023). NAVOIYNING SHE'RIY SAN'ATLARDAN FOYDALANISH MAHORATIGA DOIR. Academic research in educational sciences, 4(Conference Proceedings 1), 174-179.
 9. Yuldasheva, D. (2022). FORMATION OF ECONOMIC TERMINOLOGY- THE CURRENT STAGE OF DEVELOPMENT OF THE TERMINOLOGY OF THE UZBEK LANGUAGE. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 2(1.6 Philological sciences).
 10. Yuldasheva, D., & Karshieva, M. (2022, January). PERTINENT TO THE ROLE OF SCIENTIST WOMEN IN THE DEVELOPMENT OF THE SUBJECT UZBEK LINGUISTICS. In Archive of Conferences (pp. 61-62).
 11. Yuldasheva, D. (2020, December). Anthropocentric approach to children's speech study. In Конференции.